V a s i l e U R S A N

Despre configuraţia dialectală a dacoromânei actuale

I. *Istoricul problemei*

Stabilirea structurii dialectale a dacoromânei constituie, cu siguranţă, cea mai controversată problemă a dialectologiei româneşti, de la începuturile ei şi până astăzi. Esenţa acestei chestiuni constă, de fapt, în delimitarea şi descrierea principalelor subdiviziuni teritoriale ale dialectului dacoromân.

Întrucât graiurile dacoromâne se caracterizează printr-o excepţională unitate lingvistică, au fost formulate diverse teorii asupra numărului principalelor subdiviziuni ale acestui dialect al limbii române. De asemenea, denumirile generice ale acestor subdiviziuni sunt diferite, de la un cercetător la altul: unii folosesc termenul de *dialect*; alţii de *subdialect*; unii vorbesc de *graiuri*, de *tipuri* sau *grupuri de graiuri* etc. Având în vedere complexitatea realităţii lingvistice din teren, cât şi faptul că avem de-a face cu variantele teritoriale ale unui dialect, noi considerăm că este nimerit să fie utilizat termenul de *subdialect* şi, alături de el, *grup de graiuri* (dacă este cazul).

Dacă pentru toţi cercetătorii, care s-au ocupat de această problemă, este clară diferenţa dintre graiurile vorbite în Muntenia şi cele din Moldova, statutul idiomurilor transilvănene (şi într-o măsură mai mică al celor din Banat) a dat naştere la opinii divergente.

Primii lingvişti, care au susţinut existenţa unui grup distinct de graiuri în Transilvania, au fost H. Tiktin şi M. Gaster. Cel dintâi, având în vedere unele particularităţi fonetice şi lexicale ale dialectului dacoromân, cât şi delimitarea administrativă a teritoriilor româneşti în acea perioadă, identifică patru „graiuri", corespunzând fiecare câte unei provincii istorice: *muntean*, *moldovean*, *bănăţean* şi *transilvănean*[1].

Mozes Gaster[2], analizând trăsăturile fonetice ale textelor noastre vechi, delimitează, pe arealul lingvistic dacoromân, El consideră că „dialectele" transilvănene sunt unitare, dar se aseamănă (parţial) cu grupul nordic (moldovean), cât şi cu cel de sud (muntenesc).

Marea majoritate a lingviştilor, care au abordat problema repartiţiei dialectale a dacoromânei, a susţinut (şi încă susţine) opinia că în Transilvania nu se vorbeşte un idiom propriu, bine individualizat, ci graiurile vorbite în diversele ei zone se încadrează în idiomurile vorbite în provinciile învecinate.

Astfel, Gustav Weigand[3] divide teritoriul dacoromân în trei „dialecte": muntean (în Muntenia), bănăţean şi moldovean. Cât priveşte Transilvania, el este de părere că aici se vorbesc „dialecte" de tranziţie: cele din partea sudică a provinciei grupându-se în „dialectul" muntean, iar cele nordice, cu cel moldovean. Pentru această împărţire, lingvistul german are în vedere tratamentul labialelor *p*, *b*, al dentalelor *t*, *d* şi al prepalatalelor *ĉ*, *ĝ*, când sunt urmate de sunete palatale.

Elev al lui G. Weigand, Sextil Puşcariu[4], pe baza unor hărţi din *Atlasul lingvistic român* (ALR), susţine teoria dascălului său şi caută să demonstreze că graiurile din Transilvania de nord se grupează cu cele din Moldova, cele din vest cu graiurile din Banat şi Crişana, iar idiomurile vorbite în sudul Transilvaniei se încadrează în graiurile din Muntenia. El explică această situaţie prin lipsa, în trecut, a unui centru politic, cultural, religios etc. care să constituie nucleul acestui teritoriu întins, de unde să iradieze inovaţiile lingvistice; o altă cauză a acestei stări este, în concepţia lingvistului clujean, faptul că lanţul carpatic nu a creat condiţiile necesare pentru constituirea unui „dialect transilvănean", adică nu a reprezentat niciodată un obstacol în procesul de comunicare a românilor din cele trei provincii: Muntenia, Moldova şi Transilvania.

După apariţia primelor volume din ALR şi a unor studii despre structura dialectală a dacoromânei (E. Petrovici, K.

BDD-A22743 © 2008 Centrul Cultural Interetnic Transilvania
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:30 UTC)

Jaberg), S. Pușcariu își schimbă părerea și acceptă, pe lângă cele trei subdiviziuni teritoriale ale dialectului dacoromân recunoscute până atunci, subdialectele muntean, moldovean și bănățean, încă două: crișean și maramureșean[5].

Că în Transilvania nu se vorbește un „dialect" bine individualizat, afirmă și Sever Pop: „Se face adesea aluzie la un dialect transilvănean. *La drept vorbind așa ceva nu există*. Pe fiecare din hărțile atlasului (ALR – n.n.U.V.) se poate constata că vorbirea din vechiul regat ocupă o parte considerabilă din Transilvania. Astfel, graiul muntenesc pătrunde până la Sighișoara și cel moldovenesc ajunge până aproape de Cluj și de Tg. Mureș"[6].

Pornind de la împărțirea teritoriului dacoromân în trei „dialecte" (Transilvania fiind considerată o zonă de tranziție) preconizată de Gustav Weigand, Emil Petrovici și Romulus Todoran, pe baza materialului lingvistic furnizat de ALR I și ALR II, au formulat opinia, împărtășită de cei mai mulți lingviști, conform căreia dialectul dacoromân ar avea cinci subdiviziuni principale, pe care le denumesc *subdialecte*: muntean, moldovean, bănățean, crișean și maramureșean.

Emil Petrovici[7] realizează această repartiție în patru (cinci) subdialecte pe baza tratamentului africatei prepalatiale *ĝ*. El constată că în Muntenia *ĝ* este rostit ca în limba literară, în Moldova și Banat, *ĝ* trece într-o fricativă alveo-palatală:

- *ẑ* în subdialectul moldovean (cu o articulație ușor posterioară) și

- *ź* în subdialectul bănățean.

Lingvistul clujean înregistrează același tratament și în ceea ce el numește *subdialectul crișean*, cu precizarea că rezultatul fricativizării este *j*; în subdialectul maramureșean africata palatială > se pronunță foarte dur, față de subdialectul muntean, fiind notată cu *ă*, ceea ce duce la transformarea vocalelor anterioare *e*, *i*, aflate după această consoană, în *ă*, *î*.

Emil Petrovici ajunge la aceeași concluzie urmărind și tratamentul africatei *ĉ*, dar cu deosebirea că în Crișana *ĉ* se rostește ca în limba literară.

El afirmă că: „Pe baza materialului ALR putem împărți dialectul dacoromân în patru (sau cinci) subdialecte: cel muntean, cel moldovean, cel bănățean și cel crișean (și poate cel maramureșean). Transilvania nu are un subdialect al ei propriu, ci cele patru (sau cinci) subdialecte se întind dinspre sud, est, sud-vest și nord-vest (cel maramureșean dinspre nord) spre centrul Transilvaniei" (Emil Petrovici, *Repartiția graiurilor dacoromâne pe baza Atlasului lingvistic român*, în idem, *Studii de dialectologie și toponimie*, București, Editura Academiei, 1970, p. 44).

În același studiu, Emil Petrovici arată că pentru stabilirea granițelor dialectale trebuie avute în vedere, în primul rând, trăsăturile fonetice regulate, cele cu caracter de lege, deoarece „o particularitate fonetică oarecare se repetă în sute și poate mii de cuvinte, pe când un element lexical reprezintă un fenomen unic, care nu se repetă" (idem, *op. cit.*, p. 41). Cu toate acestea, pentru stabilirea structurii dialectale a dacoromânei el face apel și la un bogat material lexical, care, prin formarea unor arii compacte, acestea pot contribui la delimitarea subdiviziunilor dialectului dacoromân. Dacă pentru fiecare dintre subdialectele muntean, moldovean, bănățean și crișean se stabilește un număr de termeni specific, pentru cel maramureșean nu indică nici un element lexical caracteristic.

Acceptând împărțirea (lui E. Petrovici) în patru (cinci) subdialecte a dacoromânei, Romulus Todoran[8] a semnalat noi fenomene lingvistice, care, după opinia sa, contribuie la stabilirea configurației dialectale a dialectului dacoromân. Ca și E. Petrovici, R. Todoran consideră că, în stabilirea variantelor teritoriale ale limbi, cele mai importante sunt faptele fonetice regulate, adică cele cu caracter de lege, apoi cele morfologice și lexicale. Astfel, pe baza unor fenomene fonetice cum sunt: pronunțarea dură a prepalatalelor *č*, *ğ*, fapt ce duce la trecerea vocalelor *e*, *i* următoare la *ă*, *î*, palatizarea lui *f* și *v* în stadiile *s*, *z*, apocopa silabelor post-tonice etc., cât și având în vedere unele elemente lexicale specifice (de exemplu: *cușăiesc* „gust", *cătilin(aș)* „încet", *străfin* (*streșín*) „străvechi", *cocón* „copil" etc.), el susține existența celui de-al cincilea subdialect, cel maramureșean.

Fiind de acord, cu unele rezerve, totuși, cu repartiția dacoromânei în cinci arii dialectale (subdialecte), Ion Coteanu[9] încadrează graiurile din Transilvania de sud, cu extindere până la Târgu Mureș, în „dialectul" muntean, iar cele din Transilvania de nord-est, ajungând până spre Turda, în „dialectul" moldovean; graiurile din partea sud-vestică a Țării Hațegului le grupează cu „dialectul" bănățean, iar cele din vestul Ardealului, în „dialectul" crișean.

O serie de lingviști au susținut (și susțin) că dialectul dacoromân se divide în două grupări dialectale. Pornind de la modul în care își explică el formarea limbii române la sudul Dunării, Alexandru Philippide[10] afirmă că diferențierile dialectale în cadrul dialectului dacoromân se datoresc migrației românilor pe teritoriul vechii Dacii, din sudul Dunării, în valuri succesive. Astfel, în migrația lor spre nord și răsărit (începând din a doua jumătate a secolului al

BDD-A22743 © 2008 Centrul Cultural Interetnic Transilvania
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:30 UTC)

VI-lea), dacoromânii, susține lingvistul ieșean, s-au despărțit în două ramuri: ramura *banato-transcarpatică*, care a cuprins Banatul, Transilvania (fără Țara Oltului, Țara Bârsei și sud-estul Ardealului), Moldova, Bucovina și Basarabia; a doua ramură, *munteneascâ*, a ocupat Muntenia, Țara Oltului, Țara Bârsei și sud-estul Ardealului. Alexandru Philippide afirmă că prima ramură a migrat de la vest spre est, iar a doua de la sud spre nord, această mișcare masivă de populație încheiindu-se în secolul al XIII-lea (vezi: *Originea românilor*, II, p. 407).

Cercetând și comparând fenomenele lingvistice dialectale, Al. Philippide constată că prima ramură s-a despărțit în trei arii lingvistice:

- o ramură care cuprinde Banatul;
- a doua se întinde pe teritoriul transcarpatic (Transilvania);
- a treia include Moldova – Bucovina – Basarabia,

întrucât, afirmă el, „numai prin sciziune, prin ruperea contactului, prin obstacole se pot explica fenomenele mai multe proprii acestor trei bucăți; iar sciziunea a trebuit să fie mai mare (ori mai veche) între Moldova – Bucovina – Basarabia, pe de-o parte și teritoriul transcarpatin de altă parte decât între teritoriul transcarpatin și Banat“[11].

Această opinie a lui Al. Philippide, referitoare la repartiția dialectală a dacoromânei, a fost împărtășită și de elevul său, Iorgu Iordan, care nu acceptă existența unui subdialect ardelenesc: „Cine este la curent cu părerile specialiștilor despre împărțirea dialectală a teritoriului dacoromânesc știe că o subdiviziune lingvistică ardelenească nu există. Toate graiurile din România actuală (și din regiunile învecinate, unde ele se vorbesc de asemenea) sunt, în linii mari, de două tipuri: *muntenesc* (cuprinzând Muntenia, cea mai mare parte din Oltenia, Țara Oltului, Țara Bârsei, sud-estul Transilvaniei) și *moldovenesc* (cuprinzând toate celelalte provincii românești)“[12].

Și Em. Vasiliu divide dacoromâna în două tipuri dialectale: „moldovenesc“ și „muntenesc“, aplicând, în cercetarea sa, principiile teoretice și metodologice ale gramaticilor generative de tip transformațional. În opinia sa, „româna comună evoluează în două direcții: a) un grup dialectal de vest și de nord-vest și b) un grup dialectal de sud și sud-est. Grupul (a) include dialectele vorbite în Moldova, Ardealul de nord, de vest, Banatul și dialectele istroromâne. Grupul (b) include dialectele vorbite în Muntenia, Oltenia și Ardealul de sud“[13]. În continuare el apreciază că „nu se poate vorbi deci nici de o perioadă de unitate istro-dacoromână, și nici de o perioadă de unitate dacoromână. Nu putem vorbi deci de o «română de nord» (din care ar deriva dialectele dacoromâne, pe de o parte, dialectele istroromâne pe de alta) și nici de o «dacoromână comună» din care ar deriva dialectele actuale ale dacoromânei“[14], datorită faptului că „de la *faza română comună* (s.n.V.U.) se trece direct la cele două grupuri dialectale existente în prezent: *grupul moldovenesc și grupul muntenesc*“[15] (s.n.V.U.).

Această delimitate a dacoromânei în cele două tipuri dialectale, Em Vasiliu a făcut-o prin cronologizarea și ordonarea unui grup de reguli considerate esențiale:

1. Depalatizarea consoanelor *ș*, *j*.
2. Transformarea vocalelor anterioare *e*, *i*, în *ă*, *î*, după consoanele „dure“ ș, j (consecință a primei reguli).
3. Monoftongarea diftongului *ęa* când în silaba următoare se află un *e*.
4. Trecerea lui *e* precedat de labiale, în *ă*.

Dintre susținătorii teoriei lui Em. Vasiliu amintim pe Matilda Caragiu-Marioțeanu și Liliana Ionescu-Ruxăndroiu[16], iar dintre cei care au ridicat obiecții menționăm pe Alexandru Rosetti și Valeriu Rusu[17].

Din cele expuse până aici, observăm că divergențele de opinii referitoare la numărul subdiviziunilor teritoriale principale ale dacoromânei se datorează, în mare parte, criteriilor de clasificare neunitare folosite.

Astfel, cele mai multe dintre clasificările variantelor teritoriale de bază ale dialectului dacoromân au avut în vedere, mai mult sau mai puțin explicit, criteriul delimitării politico-administrative a teritoriului dacoromân; aceste variante sunt numite după provinciile românești; avem astfel subdiviziunile *munteană*, *moldoveană*, *bănățeană*, *crișeană*, *maramureșeană* etc.

Constatăm, de asemenea, că lingviștii, care s-au ocupat de această problemă, au urmărit stabilirea trăsăturilor lingvistice specifice graiurilor din provinciile românești (mai puțin Transilvania).

Emil Petrovici, cu toate că afirmă că pentru stabilirea structurii dialectale a unui idiom cele mai importante fenomene care trebuie avute în vedere sunt cele fonetice, care se repetă, când sunt întrunite anumite condiții, în mai multe cuvinte (deci au caracter de lege), susține clasificarea dacoromânei în patru (cinci) subdialecte argumentând cu un mare număr de fenomene lexicale care, prin natura lor sunt unice, nerepetabile[18].

Romulus Tudoran susține și el o ierarhizare a faptelor lingvistice care pot constitui criterii de clasificare dialectală și consideră că fenomenele fonetice sunt cele mai importante,

BDD-A22743 © 2008 Centrul Cultural Interetnic Transilvania
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:30 UTC)

dar nu trebuie omise nici particularităţile morfosintactice; referitor la elementele lexicale spune că „importanţa lor devine cu atât mai mare cu cât ele sunt mai numeroase“[19]. Cu toate acestea, în demersul său ştiinţific de a demonstra individualitatea subdialectului maramureşean, ia în considerare, fără să facă o diferenţiere valorică, atât fenomene fonetice cu caracter de lege (de exemplu: pronunţarea dură a prepalatalelor *č*, *ğ* sau palatalizarea labialelor *f*, *v* în stadiile *s*, *z*) cât şi accidentele fonetice şi elemente lexicale (cum ar fi: *ciont*, *omăt*, *şógor*, *ţintirim* etc.)[20].

Necesitatea aplicării unor criterii „unitare şi coerente“ în vederea stabilirii structurii dialectale a dacoromânei o susţine şi Ion Gheţie[21]. În opinia sa, criteriul definitoriu în procesul de selectare a fenomenelor lingvistice care trebuie avute în vedere pentru o clasificare dialectală, este importanţa lor, care este dată de frecvenţă. Ca urmare, faptele fonetice şi morfologice sunt cele mai importante, iar nu elementele lexicale.

În vederea stabilirii configuraţiei dialectale a unui idiom (limbă, dialect etc.), Ion Gheţie preconizează:

a) întocmirea unor hărţi sintetice prin cartografierea concomitentă a tuturor fenomenelor lingvistice de primă importanţă, care au două sau mai multe variante, în arealul idiomului (limbii) respectiv;

b) urmărirea modului în care se reunesc ariile mărunte, identificate prin *proiectarea concomitentă pe hartă* a faptelor lingvistice pe teritoriul avut în vedere, întrucât numai prin proiectarea concomitentă pe hartă a celor mai însemnate fapte de limbă se poate ajunge la o *imagine de ansamblu* asupra structurii dialectale a idiomului respectiv[22].

Având în vedere gradul în care particularităţile lingvistice contribuie la individualizarea unui idiom, Ion Gheţie distinge:

1. *trăsături tipice*, pe care nu le aflăm în nici una dintre ariile lingvistice învecinate şi care diferenţiază graiul (idiomul) respectiv în raport cu toate aceste arii;

2. *trăsături atipice*, care sunt comune cu ale unor graiuri învecinate, dar pe care nu le aflăm în alte arii îndepărtate.

Trăsăturile tipice, la rândul lor, pot fi:

a) *absolute*; acestea nu mai apar în nici o arie pe teritoriul în care se vorbeşte limba (idiomul) respectivă;

b) *relative*; care pot apărea şi în alte arii ale teritoriului respectiv, dar nu în cele învecinate.

În opinia lui Ion Gheţie, pentru determinarea principalelor subdiviziuni ale unui idiom, cele mai importante sunt trăsăturile tipice, mai cu seamă cele *tipice absolute*, dar nu trebuie omise nici celelalte: „Deşi sunt foarte importante pentru stabilirea unui grai, nu însemnează că trebuie să ne limităm exclusiv la trăsăturile tipice“[23].

Analizând modul în care Emil Petrovici, Romulus Todoran şi I. Pătruţ au făcut repartizarea dialectală a dacoromânei, Ion Gheţie afirmă, asemenea lui Al. Philippide şi Iorgu Iordan, că dialectul dacoromân se divide în două unităţi teritoriale principale:

- un subdialect nordic, cuprinzând graiurile din Moldova, Transilvania de nord (şi chiar din Banat)

- un subdialect sudic, în care se încadrează graiurile din restul teritoriului dacoromân: Muntenie, Oltenia, Dobrogea şi Transilvania de sud.

Aplicând aceleaşi criterii, Ion Gheţie şi Al. Mareş afirmă că şi în secolul al XVI-lea dacoromâna avea două subdialecte: „din punctul de vedere al foneticii şi, în bună măsură, şi al morfologiei, graiurile dacoromâne din secolul al XVI-lea se repartizează în două subdialecte: unul nordic, cuprinzând Moldova, Transilvania şi Banatul – Hunedoara, iar celălalt sudic, înglobând teritoriul Munteniei propriu-zise şi o parte a Olteniei“[24]. Ei consideră că „Între aceste două subdialecte se plasează o serie de graiuri de tranziţie, manifestând, de la un caz la altul afinităţi mai numeroase cu unul dintre cele două dialecte. Principalele zone de tranziţie sunt Oltenia de vest şi de nord, Transilvania de sud-vest şi de sud-est“[25].

În opinia celor doi lingvişti, subdialectul nordic se divide în trei graiuri: *moldovean*, *nord-ardelean* şi *bănăţean-hunedorean*[26], iar subdialectul sudic a avut tendinţa de a se extinde şi asupra unor teritorii aparţinând subdialectului nordic. „Oltenia (cel puţin o parte însemnată a sa) nu trebuie socotită a fi un teritoriu sudic asupra căruia s-au revărsat graiurile de nord, ci, tocmai invers, un teritoriu nordic cucerit de graiurile sudice. E mai greu de spus care e, în această privinţă, situaţia Transilvaniei de sud (-est). Ambele interpretări sunt posibile. De o expansiune a graiurilor sudice poate fi vorba, în unele cazuri, şi în ceea ce priveşte Moldova de sud“[27].

II. *Arii dialectale*

Din cele expuse până aici, observăm că majoritatea lingvistilor care s-au ocupat cu repartiţia dialectală a dacoromânei consideră că graiurile vorbite în Transilvania nu formează o unitate lingvistică de rangul celor din

BDD-A22743 © 2008 Centrul Cultural Interetnic Transilvania
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:30 UTC)

Muntenia, Moldova şi Banat, întrucât în Transilvania nu se găsesc fenomene lingvistice specifice numai acestei provincii.

Totuşi, analizând cu atenţie materialul lingvistic colectat în *Atlasul lingivstic român* (I, II), *Noul Atlas lingivistic român pe regiuni*, cât şi cel din monografiile dialectale asupra unor graiuri din Transilvania[28], constatăm că aici sunt prezente o serie de fenomene lingivsitce dialectale specifice, unele având caracter de lege, cum este ocurenţa sunetelor *ę́, ǫ́* şi *ą̆*.

Ę́ – deschis accentuat poate proveni din:

– diftongul *e̯a*, când în silaba următoare se află un alt *e*: *jęle*, *męle*, (să) *spęle* etc.

– din *e̯á* final accentuat: *curę́* „*cure̯á*“;

– din *e̯a* final la verbele de conjugarea a II – a IV-a la imperfect şi corespunzând unui *é* accentuat din graiurile munteneşti, moldoveneşti, bănăţene şi din limba literară: *vedę́*, *vedę́á*, *merę́* „mergeá“ etc.

Ǫ́ – deschis accentuat, provine din diftongul *ǫ́á*: *sǫ́re*, *bǫ́lă* „boală“, *şcǫ́lă* „şcoală“ etc.

Ą́ – deschis accentuat provine din *ę́* după unele consoane dure: *s*, *z*, *ţ* etc.: *są́te*, *zą́ce* etc.

Fenomenul a fost sesizat şi de Sextil Puşcariu, care este nevoit să recunoască faptul că pronunţarea cu *ę* este „una dintre rostirile regionale după care poţi recunoaşte mai repede un ardelean (căci foarte puţini izbutesc să se dezbare de ea)[29].

G. Ivănescu distinge un număr de douăzeci de subdialecte sau graiuri dacoromâne, printre acestea aflându-se şi patru ardeleneşti şi anume:

– ardelean cu *t'* (*ḱ*) > *č́*;

– ardelean central cu *te*, *ti*;

– ardelean de sud, cu multe imigraţii din nord;

– ardelean dinspre Moldova[30].

Aceste graiuri formează un „dialect“ mai puţin individualizat, un „dialect care este, în acelaşi timp, un dialect de tranziţie“[31] şi care se vorbeşte într-o zonă cuprinsă între Alba Iulia – Dej – Munţii Rodnei – Miercurea Ciuc – Braşov – Sibiu.

La rândul lor, autorii *Tratatului de dialectologie românească* recunosc existenţa graiurilor transilvănene[32], dar „Problema locului graiurilor din Transilvania între subdialectele dacoromâne considerăm că se poate rezolva numai dacă se admite teoria conform căreia ar exista un subdialect transilvănean cu o arie întinsă şi cu o unitate relativă, în cadrul căruia se disting ca subdiviziuni puternic individualizate, graiul crişean, graiul oşean şi graiul maramureşean. Rămâne deci, ca zonă mai puţin individualizată din punct de vedere lingvistic, teritoriul delimitat de o linie care merge, aproximativ, de la Deva la Dej, Munţii Rodnei, Miercurea Ciuc, Braşov, Sibiu. Menţionăm faptul că în delimitările anterioare o zonă relativ întinsă din Câmpia Transilvaniei a fost inclusă în subdialectul moldovean sau, pur şi simplu, a rămas în afara oricărei arii dialectale descrise“[33].

Alături de fenomenele fonetice cu caracter de lege, pe care le-am menţionat (*ę́*, *ǫ́*, *ą̆*), în graiurile transilvănene aflăm şi alte fapte de limbă specifice, de exemplu: trecerea lui *a* protonic, la *ă*: *păpúc*, *tăbác* etc.; accentuarea unor verbe pe tulpină: *blástămu*, *înfăşuru*, *măsuru* etc; conservarea lui *u* în paradigma verbelor a *durm*© şi a *adurm*© etc..

Toate acestea[34] (împreună cu unele fenomene morfologice şi lexicale) ne conduc spre concluzia la care a ajuns şi Vasile Frăţilă[35], că în Transilvania există un grup dialectal „opus atât celui bănăţean, cât şi celui muntean, respectiv moldovean. Grupul acesta transilvănean este însă mai fărămiţat decât celelalte trei, în cadrul lui individualizându-se patru graiuri mari: crişean, maramureşean, nord-est ardelean şi sud-est ardelean sau ardelenesc de centru şi sud“[36].

Din punct de vedere metodologic, lingvistul timişorean consideră că în repartizarea teritorială a dacoromânei „nu putem pleca numai de la fenomene specifice, ci va trebui să avem în vedere şi modul particular în care se combină diferitele trăsături lingvistice existente şi în ariile învecinate. Astfel, suntem nevoiţi să lăsăm la o parte [...] fenomene ce se găsesc pe arii foarte întinse“[37].

În opinia domniei sale, opinie pe care o împărtăşim şi o susţinem şi noi[38], în distribuirea subdiviziunilor teritoriale ale dialectului dacoromân trebuie să luăm în considerare, în primul rând, fenomenele fonetice care au caracter de „lege“, apoi elementele lexicale în ansamblul lor, cât şi cele morfologice. Dintre cele dintâi amintim[39]:

- închiderea vocalelor neaccentuate *e* final şi medial, *ă* final – respectiv menţinerea lor;

- *ă* protonic >*a* ;

- *e̯á*... *e* > *ę́*... *e* / *e*... *e* ;

- tratamentul lui *e*, *i*, după *s*, *z*, *ţ*, *ş*, *j;*

- tratamentul lui *e* după labiale;

- menţinerea/modificarea diftongului *e̯a* după labiale;

- conservarea lui *î* în *cím̂e*, *mím̂e*, *pím̂e* / respectiv, anticiparea elementului palatal în aceleaşi cuvinte;

BDD-A22743 © 2008 Centrul Cultural Interetnic Transilvania
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:30 UTC)

- *u* final şoptit;

- palatizarea labialelor, în diverse stadii/ păstrarea lor nealterate;

- palatizarea dentalelor, în diverse stadii/ dentale nepalatizate;

- conservarea africatelor prepalatale/ transformarea lor în fricative;

- pronunţarea dură a consoanelor *s, z, ţ,* / pronunţarea lor muiată;

- *ş, j* duri / *ş, j* moi etc.

Pe baza acestor fenomene fonetice, dialectul dacoromân poate fi împărţit în următoarele subdiviziuni principale[40]:

1. *Subdialectul muntean* având ca trăsături specifice:

- păstrarea vocalelor *e, i* şi a diftongului *e̯a*, după *s, z, ţ* : *sec*, *semn*, *síngur*, *se̯ară*; *zéstre*, *zer*, *zíce*, *zid*, *ze̯ámă*, *ţes*, *înţép*, *ţiu*, *ţe̯ápă*;

- trecerea lui *ă* la *e*, după *ş, j* : *mătúşe*, *(nă)náşe*, *úşe*, *co̯áje*, *stráje* etc.;

- păstrarea diftongului *o̯a* : *co̯áje*, *do̯áre*, *so̯áre* etc.;

- evoluţia diftongului *e̯a* (din româna comună) la *e* : *lége*, *mése*, *sémne* etc.;

- anticiparea elementului palatal în cuvintele: *cĭi̯ne*, *mĭi̯ne*, *pĭi̯ne* ;

- păstrarea labialelor nealterate, când sunt urmate de sunete palatale: *picór*, *bíne*, *albínă*, *fi̯árbe*, *fi̯ére*, *trandafir*, *víte*, *vi̯él* etc.[41];

- menţinerea nealterată a dentalelor urmate de sunete palatale: *dimine̯áţă*, *de̯al*, *te̯ámă*, *frúnte*, *cárte* etc.

- rostirea muiată a consoanelor *s, z, ţ,* fapt ce duce la tolerarea, după ele, a vocalelor *e, i,* şi a diftongului *e̯a* : *se̯ară*, *séri*, *zíce*, *înţe̯ápă*, *ţépe* etc.;

- păstrarea africatelor prepalatale *ĉ, ĝ: ĉiréşe*, *răĉătă*, *ĝinerícă*, *ĝémete* etc.;

- diferenţierea între *ĝ* (din *geam*) şi *j* (din *joc*);

- pronunţarea muiată a consoanelor *ş, j* : *cătúşe*, *úşe*, *co̯áje*, *vráje*, *stráje* etc..

Aria acestui subdialect cuprinde Muntenia (judeţele: Argeş, Brăila, Buzău, Călăraşi, Dâmboviţa, Giurgiu, Ialomiţa, Ilfov, Prahova, Teleorman), Oltenia (judeţele: Dolj, Gorj, Mehedinţi, Olt, Vâlcea), Dobrogea (jud. Constanţa şi jumătatea sudică a jud. Tulcea).

Principalele trăsături caracteristice ale subdialectului muntean se întâlnesc în judeţele: Argeş, Călăraşi, Dâmboviţa, Giurgiu, Ialomiţa, Olt şi Teleorman. La marginea de nord-est, aflăm graiurile de tranziţie spre subdialectul moldovean, în nord, graiuri de tranziţie spre graiurile din Transilvania de centru şi sud, iar în nord-vest, spre cele din Banat şi Ţara Haţegului[42].

2. *Subdialectul moldovean* caracterizat prin[43]:

- vocalele *e, i* şi diftongul *e̯a* trec în *ă, î, a*, după consoanele *s, z, ţ, ş, j* : *săc*, *sămn*, *sîngur*, *sără*, *zăstre*, *zăr*, *zîce*, *zîd*, *zămă*, *ţăs*, *înţăp*, *ţăpăn*, *şăli*, *jăli*, *raşînă* etc.;

- trecerea lui ă final la *â* : *mámâ*, *frumoásâ*, *cásâ* etc.;

- menţinerea diftongului *o̯á* : *so̯ári*, *bo̯álâ*, *do̯ári* etc.;

- închiderea lui *e* neaccentuat, medial şi final, la *i* : *lápti*, *fiméi̯i*, *féti*, *distrámâ*, *disfác* etc.;

- trecerea lui *ă* protonic la *a* : *magár*, *marár*, *barbát*, *batrán*, *batút*, *tacút* etc.

- transformarea diftongului *i̯a* în *i̯e* : *băi̯ét*, *încui̯ét*, *tăi̯ét*, *mui̯ét* etc.;

- conservarea lui *î* etimologic în *í* : *cíni*, *míni*, *píni*;

- fenomenul palatizării labiatelor, care împarte subdialectul moldovean în două arii:

- cu labialele palatizate în stadiile *p* > *ḱ*, *b* > *ǵ*, *f* > *ḥ*, *v* > *y*, *m* > *œ*, în jumătatea sudică;

- cu labialele palatizate în stadiile: *p* > *ḱ*, *b* > *ǵ*, *f* > *ŝ*, *v* > *ẑ*, *m* > *œ* în nord;

- păstrarea nealterată a dentalelor urmate de *e, i, e̯a* : *de̯ál*, *dipárti*, *frúnti*, *dínti*, *négru*, *ne̯ágră* etc.

- trecerea africatelor prepalatale *ĉ, ĝ* în *ŝ, ẑ*: *ŝápâ*, *ŝînâ*, *ẑémi*, *ẑéni* etc.

- pronunţarea *ẑ* pentru *ĝ* în : *ẑoc*, *ẑug*, *ẑudic*, cât şi pentru *ĝ* din *síñẑi*, *plíñẑi*, *alúnẑi* etc.

Subdialectul moldovean se vorbeşte în nord-estul teritoriului dacoromân, în Moldova şi Bucovina, cuprinzând judeţele Bacău, Botoşani, Galaţi, Iaşi, Neamţ, Suceava, Vaslui şi Vrancea; se vorbeşte, de asemenea, în Republica Moldova şi în Ucraina (Bucovina de nord şi Ţinutul Herţei) adică în ceea ce, istoric vorbind, se numeşte „Moldova lui Ştefan cel Mare". Graiuri de tip moldovenesc se vorbesc şi în jumătatea nordică a judeţului Tulcea.

Faptul că, din pricina unor condiţii istorice binecunoscute, o parte dintre vorbitorii subdialectului moldovean trăiesc în alte state decât România (în Republica Moldova şi în Ucraina), nu poate cosntitui un suport ştiinţific pentru teza, formulată peste graniţă, conform căreia în Republica Moldova s-ar vorbi o *limbă moldovenească* diferită de limba română; în acest caz este vorba de un amestec al politicului în ştiinţă, istorie, lingvistică etc., cu intenţia clară de a deznaţionaliza populaţia românească ce locuieşte în afara teritoriului României.

BDD-A22743 © 2008 Centrul Cultural Interetnic Transilvania
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:30 UTC)

Şi între subdialectul moldovean şi celelalte subdiviziuni, învecinate, ale dacoromânei s-au creat zone de tranziţie, unele fenomene lingvistice depăşind graniţele provinciei istorice Moldova, s-au extins în nordul Dobrogei, în nord-estul Munteniei, ori în nord-estul Transilvaniei[44].

3. *Subdialectul bănăţean* se caracterizează prin:

- trecerea diftongului *o̯á* în *u̯á* : *pu̯álie*, *su̯árie*, *mu̯árće* etc.;

- *e̯...e* se pronunţă mai deschis decât în graiurile transilvănene şi este precedat de iot : *mui̯é̯ri̯ĕ*, *fi̯é̯cĕ*, *povi̯é̯stă* etc.;

- diftongul *i̯e*, precedat de labiale, pierde iotul: *fĕre*, *mércuri*, *péli̯ĕ*, *pépt* etc.;

- *e*, *i*, *ea* trec în *ă*, *î*, *a*, după *s*, *(d)z*, *ş*, *j*, *ţ* şi după grupul consonantic *st* : *sără*, *săm*n, *sîngur*, *(d)zăr*, *(d)zîd*, *păşîm*, *şăd*, *jîr*, *şî*, *cojáscă*, *înţápă*, *símţăsc*, *să prăjáscă*, *povi̯etăsc*, *stag* etc.;

- labialele, urmate de *e*, *i*, *e̯a* se păstrează nealterate: *pept*, *bíbol*, *obe̯álă*, *fer*, *vérmi̯ĕ*, *mércuri̯* etc.;

- se palatalizează dentalele, urmate de *e*, *i*, *e̯a* : *t* > *ć*; *d* > *đ*, *n* > *n'*: *điminii̯áţă*, *đinte*, *frúnće* etc.;

- se păstrează *n'* când provine dintr-un *n* latin urmat de *e*, *i* în hiat, de *i* flexionar sau de iot în elemente lexicale vechi slave, dar şi în cele de origine maghiară: *cun'*, *călcîn'*, *căpătîn'*, (tu) *rămîn'*, *clán'ĕ* (vsl. *kla(d)nia*), *săcrin'* (magh. *szekreny*) etc.

- păstrarea africatei dentale sonore, în elementele lexicale autohtone (*brînzđă*, *búzđă*, *grumázđă*, *mînz̧* etc.), în cele de origine latină, care conţin un *d* urmat de *ĕ*, *i* lung, *i* flexionar sau *e*, *i* în hiat: *zđéśĕ* (lat. *decem*), *aúz̧* (lat. *audīs*), *frúnzđă* (lat. *frondea*) etc.;

- trecerea lui *ĉ*, *ĝ* la *ś*, *ź*: *śas*, *śínă*, *fúźe*, *źínere* etc..

Aria în care se vorbeşte subdialectul bănean se află în sud-vestul României; este delimitată, la nord, de cursul inferior al Mureşului, la est de Munţii Banatului şi culoarul râului Cerna, la sud de Dunăre, iar la vest de graniţa României cu Ungaria şi Serbia şi cuprinde judeţele Caraş-Severin şi Timiş; se mai vorbeşte în sudul judeţelor Arad şi Hunedoara şi în Banatul Sârbesc[45].

Subdialectul bănăţean se învecinează, la est, cu graiurile munteneşti, printr-o arie de tranziţie aflată în nord-vestul Olteniei, în judeţele Gorj şi Mehedinţi; în partea de nord-est, cu graiurile româneşti din centrul şi sudul Transilvaniei, printr-o zonă de tranziţie situată în ţara Haţegului; un alt grai de tranziţie cuprinde nord-estul Banatului, cu extindere spre sud-estul Crişanei, până pe Valea Crişului Alb, spre vest până pe linia Ineu, Şiria, Arad, spre est până la Deva-Brad, iar la sud până la Mureş[46].

Din punct de vedere lingvistic, subdialectul bănăţean are numeroase asemănări cu dialectele româneşti de la sudul Dunării: aromân, meglenoromân şi istroromân,

Pe lângă feneomenele lingvistice generale, acest subdialect prezintă şi unele fenomene specifice unor arii mai restrânse, fapt ce a dus la împărţirea lui în:

- graiul bănăţean de sud-(vest);
- graiul bănăţean de est;
- graiul bănăţean de nord;
- graiul bănăţean de nord-est (sau haţegan).

4. *Grupul graiurilor transilvănene*. Această subdiviziune principală a dacoromânei se dovedeşte a fi mult mai fărâmiţată decât primele trei. După cum arată Emil Petrovici, unitatea remarcabilă a subdialectelor muntean şi moldovean este dată de faptul că teritoriile unde se vorbesc au fost „relativ recent colonizate", iar „fărâmiţarea dialectală a Transilvaniei dovedeşte, deci, că aici n-a avut loc o colonizare nouă, ci populaţia a avut timp să se diferenţieze, după unităţi geografice, determinate de sol, în nenumăratele celule dialectale"[47].

Pe teritoriul Transilvaniei, putem distinge patru arii dialectale:

- crişeană,
- maramureşeană,
- transilvăneană de nord-est,
- transilvăneană de centru şi sud.

Toate aceste graiuri, din punct de vedere fonetic, au comune următoarele fenomene:

- ocurenţa vocalelor deschise *é̯*, *ą́*, *ó̯*;

- trecerea vocalelor *e*, *i* şi a diftongului *e̯a* în *ă*, *î*, *a*, după consoanele *s*, *z*, *ţ*, în unele graiuri şi după *ş*. *j*, *r* ;

- conservarea lui *î* etimologic în cuvintele: *cíne*, *míne*, *píne*;

- rostirea mai lungă a vocalelor accentuate;

- transformarea lui *a* protonic în *ă* ;

- accentuarea pe tulpina verbului în *blástăm*, *înfăşur*, *străcur*, *măsur*, *încúnjur*;

- conservarea lui *u* în paradigma verbelor *a durmI* şi *a adurmi*.

(*va urma*)

BDD-A22743 © 2008 Centrul Cultural Interetnic Transilvania
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:30 UTC)

Note:

[1] Cf. H. Tiktin. *Die rumänische Sprache*, în *Grundriss des romanischen Philologie*, vol. I, Strassbourg, 1888, p. 348 ş.u.
[2] Cf. M. Gaster, *Chrestomaţie română*, I, Leipzig – Bucureşti, 1891, p. XC – CVIII.
[3] Cf. G. Weigand, *Despre dialectele româneşti*, în „Convorbiri literare", XLII, 1908, 4, p. 441-448.
[4] Vezi: *Sextil Puşcariu, Limba română, I. Privire generală*, Bucureşti, Editura Minerva, 1976, p. 214-218; idem, *Graiul din Transilvania*, în *Cercetări şi studii*, Bucureşti, 1974, p. 398-403.
[5] Idem, *Limba română, II, Rostirea*, Bucureşti, 1959, p. 323-324.
[6] Sever Pop, *Atlasul lingvistic al României*, în „Societatea de mâine", Cluj, 10, decembrie 1933, p. 233-236.
[7] Vezi: Emil Petrovici, *Transilvania, vatră lingvistică a românismului nord-dunărean*, în „Transilvania", LXXII, 1941, 2, p. 102-106; idem, *Graiul românesc de pe Crişuri şi Someş*, în „Transilvania", LXXII 8, p. 551-558; idem, *Repartiţia graiurilor dacoromâne pe baza Atlasului ligvistic român*, în „Limba română", III, 1954. p. 9-11.
[8] Vezi: Romulus Todoran, *Cu privire la repartiţia graiurilor dacoromâne*, în „Limba română", V, 1956, 2, p. 38-50; idem, *Noi particularităţi ale subdialectelor dacoromâne*, în „Cercetări de lingvistică", Cluj, VI, 1961, 1, p. 43-73.
[9] Cf. I. Coteanu, *Elemente de dialectologie a limbii române*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1962, p. 66-113.
[10] Cf. Alexandru Philippide, *Originea românilor*, II, Iaşi, 1927, p. 389-405.
[11] Idem, *op. cit*., p. 390.
[12] Iorgu Iordan, *Graiul putnean*, în „Ethnos", Focşani, I, 1941, p. 90; republicat în Iorgu Iordan, *Scrieri alese*, Bucureşti, Editura Academiei, 1968, p. 230.
[13] Em. Vasiliu, *Fonologia istorică a dialectelor dacoromâne*, Bucureşti, Editura Academiei, 1968, p. 123.
[14] Idem, *op. cit*., p. 123.
[15] Idem, ibidem, p. 194.
[16] Cf. Matilda Caragiu-Marioţeanu, *Compendiu de dialectologie română*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1975, p. 147; Liliana Ionescu-Ruxăndroiu, *Probleme de dialectologie română*, Bucureşti, 1973, p. 148-149; idem, în Matilda Caragiu-Marioţeanu, Ştefan Giosu, Liliana Ionescu-Ruxăndroiu, Romulus Todoran, *Dialectologie română*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1977, p. 125-128.
[17] Cf. Alexandru Rosetti, *Cu privire la configuraţia dialectală a dacoromânei* în „Studii şi cercetări lingvistice" (SCL), Bucureşti, XIX, 1968, 5, p. 517-519; Valeriu Rusu, *Reflecţii despre structura dialectală a dacoromânei (Pe marginea unor studii recente)*, în SCL, XX, 1969, 2, p. 217-219.
[18] Cf. Emil Petrovici, *Repartiţia graiurilor dacoromâne pe baza Atlasului lingvistic român*, în idem, *Studii de dialectologie şi toponimie*, Bucureşti, Editura Academiei, 1970, p. 38-49.
[19] Romulus Todoran, *Cu privire la repartiţia graiurilor dacoromâne*, în „Limba română", V, 1956, 2, p. 38-50.
[20] Idem, *op. cit*., p. 50.
[21] Vezi, Ion Gheţie, *Cu privire la repartiţia graiurilor dacoromâne. Criterii de stabilire a structurii dialectale a unei limbi*, în „Studii şi cercetări lingvistice", XV, 1964, 3, p. 317-346; Ion Gheţie, Al. Mareş, *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea*, Bucureşti, Editura Academiei, 1974, p. 307-350.
[22] Ion Gheţie, *op. cit*., p. 324.
[23] Idem, *op. cit*., p. 330.
[24] Ion Gheţie, Al. Mareş, *Graiurile dacoromâne în secolul al XVI-lea*, Bucureşti, Editura Academiei, 1974, p. 337.
[25] Ion Gheţie, Al. Mareş, *op. cit*., p. 337.
[26] Idem, *op. cit*., p. 339.
[27] Idem, *op. cit*., 344-345.
[28] Dintre acestea amintim câteva dintre cele mai importante: Teofil Teaha, *Graiul de pe Valea Crişului Negru*, Bucureşti, Editura Academiei, 1961; Tache Papahagi, *Graiul şi folclorul Maramureşului,* Bucureşti, 1925, *Graiul, etnografia şi foclorul zonei Chioar*, Baia Mare, 1983; Vasile Frăţilă, *Graiul de pe valea inferioară a Târnavelor*, Timişoara, 1982; idem, *Graiul de pe Târnave*, Blaj, Editura ASTRA, vol. I, 2005, vol. II, 2006; Vasile D. Ţâra, *Graiul de pe Valea superioară a Şieului*, Timişoara, 1975; idem, *Graiul din nord-estul Transilvaniei*, în „Anuarul Institutului de Cercetări Etnologice şi Dialectologice", Seria A, Bucureşti, 1979; Viorel Vasieşu, *Graiul năsăudean*, Casa de Editură „Mureş", 1996; Vasile Ursan, *Graiul din Mărginimea Sibiului*, Sibiu, Editura „Alma Mater", 2006.
[29] Sextil Puşcariu, *Limba română, II. Rostirea*, Bucureşti, 1959, p. 43.
[30] G. Ivănescu, *Istoria limbii române*, Iaşi, Editura „Junimea, 1980, p. 44-45.
[31] Idem, *Les subdivisions territoriales du roumain*, în *Actele celui de-al XII Congres Internaţional de Lingvistică şi Filologie Română* (Bucureşti, 1968); Bucureşti, Editura Academiei, vol. II, 1971, p. 175.
[32] Maria Marin, Bogdan Marinescu, *Graiurile din Transilvania*, în *Tratat de dialectologie românească*, Craiova, Editura „Scrisul Românesc, 1984, p. 354-390.
[33] Idem, *op. cit*., p. 357.
[34] Vezi supra.
[35] Vezi, Vasile Frăţilă, *Consideraţii asupra vechimii diferenţierilor dialectale ale dacoromânei*, în „Analele Universităţii din

BDD-A22743 © 2008 Centrul Cultural Interetnic Transilvania
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:30 UTC)

Timişoara“, XI, 1973, p. 9-29; idem, *Probleme de dialectologie română*, Timişoara, 1987, p. 74-91; idem, *Repartiţia dialectală a dacoromânei* (*istoricul problemei, cauzele şi vechimea ariilor dialectale*), în, idem, *Studii de toponimie şi dialectologie*, Timişoara, Editura Excelsior-Art, 2002, p. 313-371.

[36] Idem, *Probleme de dialectologie română*, p. 75.

[37] Idem, *op. cit*., p. 75.

[38] Vezi, Vasile Ursan, *Graiuri româneşti din Transilvania*, Sibiu, Editura „Alma Mater“, 2004, p. 34-39; 47-54;

[39] Idem, ibidem; vezi şi Vasile Frăţilă, *Probleme de dialectologie română*, Timişoara, 1987, p. 75-76.

[40] Cf. şi Vasile Frăţilă, *op. cit*., p. 76-79; Vasile Ursan, *op. cit*., p. 35-38.

[41] În zonele din Muntenia şi Oltenia unde întâlnim labiale palatizate, avem de-a face cu graiuri „aduse“ prin colonizări mai recente de populaţie.

[42] Majoritatea lingviştilor, care s-au ocupat cu stabilirea structurii dialectale a dacoromânei sunt de acord cu acest areal, deosebirile de opinii referindu-se în general la graiurile din sudul Transilvaniei şi la cele din nord-estul Transilvaniei; cf. I. Coteanu, *Elemente de dialectologie a limbii române*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1962, p. 66-113; vezi şi harta de la p. 75; Matilda Caragiu-Marioţeanu, Ştefan Giosu, Liliana Ionescu-Ruxăndroiu, Romulus Todoran, *Dialectologie română*, Bucureşti, EDP, p. 162-163; Ion Ionică, *Subdialectul muntean*, în *Tratat de dialectologie românească*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1984, p. 163; Vasile Frăţilă, *Probleme de dialectologie română*, Timişoara, p. 92; vezi şi nota 1 de la p. 100.

[43] Cf. Vasile Frăţilă, *op. cit*., p. 77, 101-105; Vasile Ursan, *op.cit*., p. 35-36; *Tratat de dialectologie românească*, p. 208-217; Matilda Caragiu-Marioţeanu, Ştefan Giosu, Liliana Ionescu-Ruxăndroiu, Romulus Todoran, *op. cit*., p. 130-140;

[44] Vezi şi Liliana Ionescu-Ruxăndroiu, *Subdialectul moldovean*, în Matilda Caragiu-Marioţeanu, Ştefan Giosu, Liliana Ionescu-Ruxăndroiu, Romulus Todoran, *Dialectologie română*, Bucureşti, EDP, 1977, p. 130-144; Paul Lăzărescu, *Subdialectul moldovean*, în *Tratat de dialectologie română*, Craiova, „Scrisul Românesc“, 1984, p. 208-240; Vasile Frăţilă, *op. cit*., p. 77, 101-110; Vasile Ursan, *op. cit*., p. 35-36.

[45] Cf. Liliana Ionesscu-Ruxăndroiu, *Subdialectul bănăţean*, în Matilda Caragiu-Marioţeanu, Ştefan Giosu, Liliana Ionescu-Ruxăndroiu, Romulus Todoran, *Dialectologie română*, Bucureşti, EDP, 1977, p. 145-152; Victorela Neagoe, *Subdialectul bănăţean*, în *Tratat de dialectologie română*, Craiova, „Scrisul Românesc“, 1984, p. 208-240; Vasile Frăţilă, *op. cit*., p. 111-135; Radu Flora, *Graiurile româneşti din Banatul jugoslav*, în „Fonetică şi dialectologie“, I, 1958, p. 123-144, la care se adaugă cinci hărţi din proiectatul *Atlas lingivistic al graiurilor româneşti din Banatul jugoslav* (ALBI).

[46] Vezi şi D. Uriţescu, *Subdialectul crişean*, în *Tratat de dialectologie românească*, Craiova, Scrisul Românesc, 1984, p. 286.

[47] Emil Petrovici, Transilvania, vatră lingivistică a românismului nord-dunărean, în „Transilvania“, LXXII, 1941, 2, p. 103.

Abstract:

The article „The dialectical configuration of the dacoromanian language“ is speaking about the evolution of the Romanian language from its early beginnings into today. The establishment of the structure of the language is a fundamental problem of the language from the early stage of research until today. The essence and the most important matter of this thing is the regional distribution of the language, actually the describing and delimitation of the main dialects of the language.

BDD-A22743 © 2008 Centrul Cultural Interetnic Transilvania
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:53:30 UTC)